

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем, д.е.н., професора Рогози Миколи Єгоровича на дисертацію Материнка Володимира Олександровича на тему: «Екосистема стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації», яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи не викликає сумніву, оскільки забезпечення економічного розвитку територій є одним із ключових завдань державної регіональної політики, місцевого самоврядування та післявоєнного відновлення України. Особливої ваги ця проблематика набуває в умовах поглиблення процесів глобалізації, цифрової трансформації економіки, децентралізації влади, посилення конкуренції за ресурси та необхідності формування стійких механізмів розвитку територіальних громад.

Сучасні територіальні громади функціонують у складному економічному середовищі, яке характеризується нерівномірністю соціально-економічного розвитку, обмеженістю фінансових ресурсів, міграційними процесами, залежністю від зовнішніх джерел фінансування та суттєвими відмінностями у рівнях цифрової трансформації. За таких умов особливого значення набуває пошук нових підходів до стимулювання економічного розвитку територій, які б забезпечували ефективне використання наявного ресурсного потенціалу, активізацію підприємництва, підвищення інвестиційної привабливості та формування конкурентних переваг територіальних громад.

Важливу роль у вирішенні зазначених завдань відіграє екосистемний підхід, який передбачає розгляд території як цілісної системи взаємодії органів влади, бізнесу, населення, освітньо-наукових установ, інституцій розвитку та інших учасників економічних процесів. Саме така взаємодія створює передумови для формування сприятливого середовища економічного розвитку, підвищення адаптивності територіальних громад до зовнішніх викликів, зміцнення їх фінансової спроможності та забезпечення довгострокового сталого розвитку.

Водночас питання формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації залишаються недостатньо дослідженими як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Зокрема, потребують подальшого розвитку підходи до оцінювання економічного розвитку територій, визначення рівня їх економічної насиченості та освоєності, оцінювання цифрової зрілості територіальних громад, розвитку підприємницьких екосистем та формування сучасних організаційно-економічних механізмів стимулювання територіального розвитку.

З огляду на це, дисертаційна робота Материнка Володимира Олександровича є актуальною, має важливе теоретичне та практичне значення і відповідає сучасним потребам розвитку територіальних громад України в умовах глобалізаційних, цифрових та післявоєнних трансформацій.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Зміст дисертаційної роботи засвідчує, що здобувачем сформовано цілісне бачення проблеми формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації. Теоретичні положення роботи поєднані з аналізом сучасного стану економічного розвитку територіальних громад та подальшим обґрунтуванням практичних рішень, спрямованих на підвищення ефективності механізмів стимулювання економічного розвитку територій.

Дослідження охоплює як загальні питання економічного розвитку територій та функціонування територіальних економічних систем, так і особливості застосування екосистемного підходу в умовах децентралізації, цифровізації та післявоєнного відновлення України. Значну увагу приділено питанням економічної насиченості та економічної освоєності територій, цифрової зрілості територіальних громад, розвитку підприємницьких екосистем і формування організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій. Такий підхід дозволив автору поєднати теоретико-методичні положення з практичними потребами управління територіальним розвитком.

Отримані результати загалом відповідають поставленій меті та завданням дослідження, а сформульовані висновки логічно впливають зі змісту проведеного аналізу. Практичні пропозиції автора мають прикладне спрямування та можуть бути використані для підвищення ефективності управління економічним розвитком територіальних громад в умовах глобалізаційних і цифрових трансформацій.

Методологічну основу дисертаційної роботи становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що забезпечило системність, комплексність та обґрунтованість отриманих результатів. Теоретичну базу дослідження склали фундаментальні положення теорії економічного розвитку територій, екосистемного підходу, теорії сталого розвитку, концепцій цифрової трансформації та цифрової зрілості, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань територіального розвитку, підприємницьких екосистем та цифровізації економіки. Інформаційну основу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства розвитку громад та територій України, матеріали міжнародних організацій, інформаційно-аналітичні ресурси, дані органів місцевого самоврядування територіальних громад Полтавської області, а також результати власних досліджень автора. Використання методів узагальнення, систематизації, порівняльного аналізу, типологізації, економіко-статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання, інтегрального оцінювання, графічного моделювання та структурно-функціонального аналізу дозволило автору комплексно дослідити сучасний стан економічного розвитку територій, оцінити рівень їх економічної насиченості, освоєності та цифрової зрілості, виявити ключові проблеми й напрями їх вирішення та обґрунтувати практичні напрями вдосконалення механізмів стимулювання економічного розвитку територіальних громад.

Практична цінність дослідження полягає у можливості використання запропонованих автором методичних підходів та практичних рекомендацій для підвищення ефективності управління економічним розвитком територій, удосконалення механізмів підтримки підприємництва, розвитку підприємницьких екосистем, підвищення цифрової зрілості громад та забезпечення їх конкурентоспроможності й фінансової спроможності.

Одержані результати характеризуються науковою новизною, доповнюють існуючі теоретико-методичні положення щодо стимулювання економічного розвитку територій на засадах екосистемного підходу та мають практичне значення для вдосконалення механізмів територіального розвитку, підвищення ефективності функціонування територіальних громад, їх адаптивності, конкурентоспроможності та сталого розвитку в умовах глобалізації, цифровізації та післявоєнного відновлення України.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи. Дисертаційна робота має чітку та логічно вибудовану структуру, що охоплює анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, а також наведено відомості про їх апробацію і публікації здобувача.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження екосистеми стимулювання економічного розвитку територій» розкрито сутність і чинники формування екосистеми економічного розвитку територій, визначено особливості та роль екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації, а також досліджено роль підприємництва, підприємницьких екосистем і сучасних бізнес-моделей у забезпеченні економічного розвитку територіальних громад.

У другому розділі «Оцінка основних властивостей екосистеми економічного розвитку територій» здійснено аналіз економічної насиченості територій за рівнем економічного розвитку, проведено оцінювання рівня економічної освоєності територій, а також виконано інтегральне оцінювання рівня економічного розвитку територіальних громад та їх типологізацію на основі отриманих результатів.

У третьому розділі «Удосконалення механізмів стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації: екосистемний аспект» розроблено структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій, обґрунтовано роль цифровізації як ключового чинника трансформації екосистеми стимулювання економічного розвитку територій, а також запропоновано науково-методичні підходи до розвитку підприємницької екосистеми територіальної громади в контексті забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності.

Висновки дисертаційної роботи є логічними, узагальнюють основні результати проведеного дослідження та загалом відповідають поставленій меті й визначеним завданням. Сформульовані положення відображають основні наукові та практичні результати роботи й узгоджуються зі змістом її розділів.

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному науково-методичному рівні.

Наукова новизна результатів дослідження. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у комплексному вирішенні актуального науково-прикладного завдання, що передбачає розвиток теоретико-методичних засад формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації, а також розроблення науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територіальних громад.

Сутність наукової новизни дисертаційного дослідження полягає насамперед у тому, що автором вперше розроблено структурно-функціональну модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій, побудовану на засадах екосистемного, цифрового та диференційованого підходів, яка інтегрує результати оцінювання економічної насиченості, економічної освоєності територій, цифрової зрілості територіальних громад та рівня розвитку підприємницької екосистеми в єдину систему стратегічного управління територіальним розвитком.

У дисертації удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження територіального економічного розвитку шляхом уточнення сутності поняття «екосистема економічного розвитку територій»; теоретико-методичний підхід до формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій на основі розроблення її концептуальної моделі; методичний підхід до комплексного оцінювання економічного розвитку територій через виокремлення складових економічної насиченості та економічної освоєності; науково-методичний підхід до стимулювання розвитку підприємницької екосистеми територіальної громади на засадах сервісно-екосистемної моделі взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу та інших стейкхолдерів.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо ролі підприємництва та бізнес-моделей в екосистемі стимулювання економічного розвитку територій; методичний підхід до інтегрального оцінювання економічного розвитку територіальних громад шляхом поєднання показників економічної насиченості та економічної освоєності із застосуванням матриці стратегічного позиціонування територій; концептуальний підхід до цифрової трансформації екосистеми стимулювання економічного розвитку територій, який розглядає цифровізацію як системоутворюючий чинник стратегічного управління територіальним розвитком через інтеграцію цифрових технологій, цифрової зрілості територіальних громад та інструментів підтримки прийняття управлінських рішень.

Отже, результати дисертаційного дослідження Материнка В.О. є цілісними, методично обґрунтованими та характеризуються належним рівнем наукової новизни. Їх практична спрямованість полягає у можливості використання запропонованих підходів для вдосконалення механізмів стимулювання економічного розвитку територій, підвищення ефективності управління територіальним розвитком, активізації підприємницької діяльності, розвитку цифрової зрілості громад та забезпечення конкурентоспроможності й сталого розвитку територіальних громад в умовах глобалізації, цифровізації та післявоєнного відновлення України.

Практичне значення результатів дослідження. Запропоновані у дисертації положення доведені до рівня методичних і практичних рішень, що можуть бути застосовані в діяльності органів місцевого самоврядування, агенцій регіонального розвитку та інших суб'єктів управління територіальним розвитком для підвищення ефективності стимулювання економічного розвитку територій, активізації підприємницької діяльності, посилення цифрової трансформації та забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Найбільш вагомими з погляду практичного застосування є такі положення дисертаційної роботи: структурно-функціональна модель організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій; методичний підхід до визначення економічної насиченості територій на основі системи просторових індикаторів; методичний підхід до оцінювання рівня економічної освоєності територій; підхід до інтегрального оцінювання економічного розвитку територіальних громад та їх типологізації на основі матриці стратегічного позиціонування; підхід до оцінювання цифрової зрілості територіальних громад; науково-методичний підхід до стимулювання розвитку підприємницької екосистеми територіальної громади; концептуальний підхід до цифрової трансформації екосистеми стимулювання економічного розвитку територій.

Науково-практична значущість результатів дослідження підтверджується їх використанням у діяльності Коломацької сільської ради Полтавського району Полтавської області, де впроваджено результати комплексного аналізу чинників економічного розвитку територіальних громад, рекомендації щодо формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій та пропозиції щодо впровадження цифрових інструментів управління. Крім того, результати дослідження використовуються в освітньому процесі Полтавського університету економіки і торгівлі.

Вище зазначене засвідчує прикладний характер розроблених рекомендацій та можливість їх ефективного застосування для вдосконалення механізмів управління економічним розвитком територій, підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, розвитку підприємницьких екосистем, активізації процесів цифровізації та забезпечення сталого розвитку територій в умовах глобалізації, цифрової трансформації та післявоєнного відновлення України.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях. Теоретичні та прикладні результати дисертаційного дослідження, що містять елементи наукової новизни, відображені у наукових публікаціях здобувача. За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць, з яких 4 статті у фахових наукових виданнях України, 1 розділ у колективній монографії, а також 6 тез доповідей за результатами участі в міжнародних науково-практичних конференціях. Зазначені публікації відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, та можуть бути зараховані як наукові публікації здобувача.

Апробація результатів дослідження здійснена шляхом участі Материнка В.О. у міжнародних науково-практичних конференціях, присвячених проблемам

економічного розвитку територій, цифровізації, розвитку підприємництва, підприємницьких екосистем, місцевого самоврядування та територіального розвитку, за підсумками яких опубліковано 6 тез доповідей і матеріалів конференцій.

Опубліковані праці достатньо повно відображають зміст дисертаційної роботи, її основні наукові положення, теоретичні узагальнення, методичні підходи та практичні результати щодо формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації. У наукових публікаціях висвітлено результати дослідження теоретичних засад функціонування екосистеми економічного розвитку територій, методичних підходів до оцінювання економічної насиченості та економічної освоєності територій, розвитку підприємницьких екосистем, цифрової трансформації територіальних громад та вдосконалення організаційно-економічного механізму стимулювання економічного розвитку територій.

Отримані результати пройшли належну наукову апробацію та отримали позитивну оцінку наукової спільноти, що свідчить про їх актуальність, наукову новизну та практичну значущість.

Загалом апробацію результатів дисертаційного дослідження слід вважати достатньою, а рівень їх висвітлення у наукових публікаціях – таким, що відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У цілому, дисертаційна робота Материнка В.О. виконана на високому науковому рівні, зміст відзначається логічністю побудови, системністю та послідовністю викладу матеріалу. Водночас окремі положення дослідження можуть бути предметом наукової дискусії, зокрема:

1. У підрозділі 2.1 «Аналіз насиченості територій за рівнем економічного розвитку» автором запропоновано методичний підхід до визначення економічної насиченості територій на основі системи просторових індикаторів. Разом з тим дискусійним залишається питання щодо універсальності сформованої системи показників для територіальних громад різних регіонів України, оскільки структура економіки, ресурсний потенціал та рівень урбанізації можуть істотно відрізнятися. Додаткового обґрунтування потребують можливості адаптації запропонованої методики до різних типів територій.

2. У підрозділах 2.2–2.3 при оцінюванні економічної освоєності територій та формуванні інтегрального показника економічного розвитку використано процедуру нормалізації показників та подальшого агрегування результатів. Водночас предметом наукової дискусії може бути вибір способів нормалізації та інтегрування показників, оскільки застосування альтернативних методів оцінювання може впливати на результати позиціонування територіальних громад і формування стратегічних пріоритетів їх розвитку.

3. У підрозділі 3.2 «Цифровізація як ключовий чинник трансформації екосистеми стимулювання економічного розвитку територій» автором запропоновано підхід до оцінювання цифрової зрілості територіальних громад. Разом із тим дискусійним залишається питання щодо врахування впливу якісних чинників цифрової трансформації, зокрема рівня цифрової культури населення,

готовності місцевих інституцій до цифрових змін та ефективності використання цифрових сервісів, що складно піддаються кількісному вимірюванню.

4. У підрозділі 3.3 «Стимулювання розвитку підприємницької екосистеми в контексті територіального економічного зростання» обґрунтовано перехід від адміністративної до сервісно-екосистемної моделі взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу та інших стейкхолдерів. Водночас потребує подальшого обговорення питання визначення інструментів оцінювання результативності функціонування підприємницької екосистеми та кількісного вимірювання впливу окремих її складових на економічний розвиток територіальної громади.

Зазначені вище зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують наукової новизни, теоретичної та практичної цінності одержаних результатів і можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень у сфері економічного розвитку територій.

8. Відповідність роботи встановленим вимогам до дисертації, що подаються на здобуття ступення доктора філософії. Дисертаційна робота **Материнка Володимира Олександровича** є завершеним результатом самостійної науково-дослідної діяльності автора. Дослідження виконано на високому теоретичному та методичному рівнях, має чітку структуру, характеризується логічною послідовністю викладу матеріалу, системністю наукового пошуку та належною аргументованістю отриманих результатів.

У дисертації вирішено важливе науково-прикладне завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій з формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації. Одержані результати характеризуються науковою новизною, мають теоретичне та практичне значення, а сформульовані висновки й рекомендації є достатньо обґрунтованими та достовірними.

Зміст дисертаційної роботи, рівень її апробації, кількість і якість опублікованих наукових праць, повнота викладення основних результатів дослідження відповідають вимогам, встановленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Текст роботи підготовлено державною мовою та оформлено відповідно до вимог, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертаційна робота **Материнка Володимира Олександровича** «Екосистема стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації» виконана на належному науково-теоретичному і методичному рівнях, а отримані автором результати характеризуються науковою новизною, теоретичною обґрунтованістю та практичною спрямованістю.

У проведеному дослідженні вирішено науково-прикладне завдання, що полягає у розвитку теоретико-методичних засад та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо формування екосистеми стимулювання економічного розвитку територій на основі екосистемного підходу, удосконалення організаційно-економічного механізму стимулювання територіального розвитку,

оцінювання економічної насиченості та економічної освоєності територій, розвитку підприємницьких екосистем і впровадження цифрових інструментів управління територіальним розвитком в умовах глобалізації, цифровізації та повоєнного відновлення України.

З урахуванням актуальності обраної здобувачем теми та напрямів дослідження, його внеску у вирішення важливого наукового завдання, високого рівня проведених досліджень, успішного практичного впровадження та апробації результатів дослідження, а також відсутності суттєвих зауважень, вважаю, що дисертаційна робота Материнка Володимира Олександровича на тему «Екосистема стимулювання економічного розвитку територій в умовах глобалізації та цифровізації» відповідає спеціальності 051 «Економіка», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023р. № 502, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії і скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути рекомендована до присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

РЕЦЕНЗЕНТ:

професор кафедри економічної
кібернетики, бізнес-економіки та
інформаційних систем, д.е.н., професор
Полтавського університету економіки і
торгівлі

Микола РОГОЗА

